

บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงการอบรมขัดเกลาทางสังคมและการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

เยาวเรศ ก้านมะลิ ค.ศ.¹

อรรัญ ชุยกะเดื่อง กศ.ศ.²

บทคัดย่อ

การอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาที่ทำให้บุคคลในสังคมเกิดการเรียนรู้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติและค่านิยมต่างๆ ร่วมกัน มีผลให้บุคคลนั้นๆ มีบุคลิกภาพตามที่สังคมต้องการ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างราบรื่น โดยมีแนวคิดสำคัญ 3 ประการคือ 1) เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่ง (Socialization as enculturation) 2) เป็นกระบวนการควบคุมแรงคลใจส่วนบุคคล (Impulse control) และ 3) เป็นการเตรียมบุคคลเพื่อเข้ารับบทบาทต่างๆ ในสังคม (Role training) ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล การอบรมขัดเกลาทางสังคม จะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีคุณลักษณะ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมของวิชาชีพได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การบูรณาการการอบรมขัดเกลาทางสังคมในการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติภายใต้กรอบแนวคิดของคำว่า “PRECEPTOR” จะช่วยให้เห็นบทบาทของ “พยาบาลที่เลี้ยง” ดังนี้

P = บทบาทในการเป็นนักปฏิบัติการพยาบาล (Practitioner)

R = บทบาทในการเป็นแบบอย่าง (Role model) ของพยาบาลที่ดี

E = บทบาทในการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empower) แก่ผู้เรียน

C = บทบาทในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) และการมีความเอื้ออาทร (Caring)

E = บทบาทในการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation)

P = บทบาทในการสนับสนุน (Promotion) ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

T = บทบาทในการเป็นผู้สอน (Teacher)

O = บทบาทการเป็นผู้มีใจกว้าง (Open mind)

R = บทบาทในการเป็นนักวิจัย (Researcher)

คำสำคัญ: บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยง, การอบรมขัดเกลาทางสังคม, การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานศัลยกรรมกระดูกและข้อ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Role of Nurse Preceptor, Socialization, and Learning Management in Practice

Yaowaret Kanmali, Ph.D.¹

Arun Suikraduang, Ed.D.²

Abstract

Socialization is a social and psychological process enhancing people in society to learn along regularity, rules, behavior and value. This process causes people to have a personality according to social needs and coexistence in society peacefully. The three main concepts of socialization are: 1) socialization as enculturation, 2) impulse control, and 3) role training. When linking socialization with learning management in practice of nursing students, socialization helps them learn about professionals, get characteristics, have the right personality and adjust to coexistence in professional society as well. Therefore, integrating socialization into learning management in practice under the concept of "PRECEPTOR" to nursing students will help students clearly see roles of preceptors such as:

P = Practitioner nurse

R = Role model of nurse

E = the Empowerment of learners

C = Consultant and caring

E = Evaluation of performance

P = Promotion learners to develop themselves continuously

T = Teacher

O = Open mind

R = Researcher

Keyword: Role of nurse preceptor, Socialization, Learning management in practice

¹ Registered Nurse, Professional Level, Department of Orthopedic Surgery, Kalasin Hospital, Thailand

² Assistant Professor, Faculty of Education, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนสำหรับการศึกษายาบาลในระดับอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตบัณฑิตทางการพยาบาลให้มีสมรรถนะที่พึงประสงค์ ไปทำหน้าที่บริการด้านสุขภาพได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในวิชาชีพพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ จึงถือว่าเป็น “หัวใจสำคัญของการเรียนการสอน” ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ และเกิดทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล (สำนักการพยาบาล, 2553) เนื่องจากพยาบาลที่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญสูง และมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Johnson. Sue., 2015) ดังนั้น พยาบาลที่เลี้ยงจึงนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญร่วมกับอาจารย์นิเทศของสถาบันการศึกษาในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล (Morton-Cooper & Palmer, 2000) และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคม (socialization) สามารถช่วยพัฒนา ปลูกฝัง สร้างเสริมให้นักศึกษาพยาบาล เกิดการเรียนรู้ มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล มีคุณธรรมสำเร็จเป็นพยาบาลที่มีคุณภาพได้ (ทัศนีย์ นนทะสร, 2538) ผู้เขียนในฐานะเป็นพยาบาลที่เลี้ยงและเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน จึงร่วมกันเขียนบทความนี้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดในการนำกระบวนการอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคม มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยง เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี สร้างความรักความศรัทธาต่อวิชาชีพให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

การอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคมกับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

การอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมและทางจิตวิทยาที่ทำให้บุคคลในสังคมเกิดการเรียนรู้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติและค่านิยมต่างๆ ร่วมกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามที่สังคมต้องการ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างราบรื่น

การอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคมมีแนวคิดสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก การอบรมขัดเกลาทักษะทางสังคมเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่ง (Socialization as enculturation) โดยแนวคิดนี้มองว่าบุคคลรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตนเองอย่างตรงไปตรงมา โดยอัตโนมัติจากการรับรู้ซ้ำๆ เป็นระยะเวลาอันชั่งนซับเข้าไป โดยเกือบจะไม่มีแปรสภาพวัฒนธรรมนั้นๆ เลยมีผลให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับเดิม ประการที่สองการขัดเกลาทักษะทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมแรงคล้อยส่วนบุคคล (Impulse control) แนวคิดนี้มองว่า กระบวนการขัดเกลาทักษะทางสังคมเป็นกระบวนการจำกัดขอบเขตแรงกระตุ้นทางธรรมชาติของบุคคลที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งหากปล่อยให้ผลต่อพฤติกรรมโดยลำพังแล้ว อาจทำให้เกิดความระส่ำระสายในสังคมได้ กระบวนการทางสังคม จึงทำหน้าที่หล่อหลอมให้บุคคลผันแปรพฤติกรรมที่เกิดจากแรงกระตุ้นธรรมชาติไปในทางที่สังคมยอมรับได้ และประการที่สาม การขัดเกลาทักษะทางสังคมเป็นการเตรียมบุคคลเพื่อเข้ารับบทบาทต่างๆ ในสังคม (Role training) ซึ่งแนวคิดนี้มองว่า กระบวนการขัดเกลาทักษะทางสังคมเป็นกระบวนการของสังคมที่จะทำ

ปัจเจกบุคคลต้องปฏิบัติตามปทัสสถาน (Norms) สำคัญที่จะใช้กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมในการสอนนักศึกษาพยาบาลให้รู้จักบทบาททางสังคม ปลุกฝังความมุ่งหวังทางสังคม ปลุกฝังระเบียบวินัย และสอนให้เกิดทักษะที่มาของแนวคิดนี้เกิดจากการมองว่าการที่สังคมจะดำรงโครงสร้างของมันอยู่ได้ ก็ด้วยการสรรหาบุคคลต่างๆ มาสวมบทบาทต่างๆ ในสังคมได้ บุคลิกภาพ (Personality) ของบุคคลและโครงสร้างทางสังคม (Social structure) จึงเป็นระบบที่แยกต่างหากออกจากกันและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับโครงสร้างทางสังคมจึงอาจมีหลายแนวทางโดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมร้อยให้สองระบบไปด้วยกันได้

จากแนวความคิดที่กล่าวมา เมื่อนำมาเชื่อมโยงการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลจะเห็นได้ว่า การอบรมขัดเกลาทางสังคมของวิชาชีพพยาบาลจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นพยาบาลในอนาคตเกิดการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีคุณลักษณะ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมของวิชาชีพได้เป็นอย่างดี ดังนั้น พยาบาลพี่เลี้ยง (Preceptor) จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะใช้กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมในการสอนนักศึกษาพยาบาลให้รู้จักบทบาททางสังคม ปลุกฝังความมุ่งหวังทางสังคม

ปลุกฝังระเบียบวินัย และสอนให้เกิดทักษะหรือความชำนาญการในการปฏิบัติ ซึ่งมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับนัยของการอบรมขัดเกลาทางสังคมของวิชาชีพไว้หลากหลาย ผู้เขียนสรุปได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การอบรมขัดเกลาทางด้านจิตใจเป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม (Social value) ซึ่งประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่สังคมเห็นว่ามีคุณค่า

2. การอบรมขัดเกลาทางด้านสติปัญญาเป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับความรู้ทางสังคม (Social knowledge) ได้แก่ ความรู้ตามหลักสูตรและความรู้ทั่วไป และการถ่ายทอดทักษะทางสังคมในสาขาวิชาชีพ

3. การอบรมขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมเป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม (Social norm) บทบาททางสังคม (Social role) และพฤติกรรมทางสังคม (Social behavior) ที่เหมาะสมกับวิชาชีพ

เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจึงรวบรวมสาระสำคัญจากกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมข้างต้น มาอธิบายบทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยง และนำเสนอภายใต้กรอบแนวคิดของคำว่า “PRECEPTOR” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 บทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยงภายใต้กรอบแนวคิดของคำว่า “PRECEPTOR”

บทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยงภายใต้กรอบแนวคิดของคำว่า “PRECEPTOR”

P = บทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยงที่แสดงออกถึงการเป็นนักปฏิบัติการพยาบาล (Practitioner) ที่มีความชำนาญโดยเฉพาะสาขาที่ตนรับผิดชอบสามารถใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ วางแผน และให้การพยาบาลได้ทันเหตุการณ์ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน มีความสามารถและทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลทั้งในระยะวิกฤติและฉุกเฉิน มีทักษะการสอนผู้ป่วยและญาติในการดูแลตนเองและการส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนมีการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

R = บทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยงในการเป็นแบบอย่าง (Role model) ของพยาบาลที่ดี จะสามารถหล่อหลอมพฤติกรรมผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการซึมซับพฤติกรรมนั้นๆ ไว้เป็นบุคลิกภาพของตน โดยพยาบาลพี่เลี้ยงต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งในด้าน

1) คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพและการแสดงพฤติกรรมที่อยู่ในขอบเขต และทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของวิชาชีพพยาบาลตามที่สังคมคาดหวัง ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีความสุขุม สงบ มั่นคง เชื่อมั่นในตนเอง มีความใฝ่รู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีระเบียบแบบแผน วางตัวอยู่ในกรอบมาตรฐานของสังคม มีความเอื้ออาทร ผ่อนปรน มีความรับผิดชอบ วางใจได้ และเสมอต้นเสมอปลาย

2) คุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ การปฏิบัติต่อผู้รับบริการด้วยจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

E = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empower) กับผู้เรียน โดยการให้อิสระในการตัดสินใจ แสดงภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในบทบาทของนักศึกษาพยาบาล สามารถพึ่งพาตนเอง ค้นหาปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเหมาะสม

C = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือ/แนะนำ (Counselor) ปัญหา ด้านวิชาการและปัญหาส่วนตัว เพื่อให้ นักศึกษาสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการแสดงพฤติกรรมเอื้ออาทร (Caring) ในบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยง ได้แก่ การมีความเมตตา กรุณา การยอมรับและเข้าใจในความ เป็นบุคคล การสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกัน การให้กำลังใจและความมั่นใจ การตั้งใจรับฟังและพร้อมที่จะช่วยเหลือ มีความมั่นคงทางอารมณ์ รวมทั้งการมีความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้นักศึกษารู้สึกอบอุ่น เกิดความไว้วางใจ ลดความกลัวและความกดดัน เกิดความกระตือรือร้น ตั้งใจ มีกำลังใจที่จะเรียนรู้ เกิดการยอมรับ มีความรักและความศรัทธาในวิชาชีพพยาบาล

E = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation) ในกิจกรรมการนิเทศการพยาบาล และให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการแก้ไขปัญหาค่ที่เกิดขึ้นร่วมกัน การให้ผู้เรียนมีการประเมินการปฏิบัติงานตนเองและพร้อมรับการประเมินผลการปฏิบัติงาน

P = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการสนับสนุน (Promotion) ให้ผู้เรียนมีความสามารถ

พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเองในการที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

T = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการเป็นผู้สอน (Teacher) ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลด้วยวิธีที่เหมาะสม

O = พยาบาลที่เลี้ยงต้องมีใจกว้าง (Open mind) แสดงออกถึงพฤติกรรมการรับฟัง ยอมรับ และเคารพในความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยเฉพาะกับผู้เรียน เพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนางานให้เกิดคุณภาพและพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติของพยาบาลที่เลี้ยงที่ดีต่อไป

R = บทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในฐานะนักวิจัย (Researcher) โดยการท่ววิจัย มีส่วนร่วมในการวิจัย และนำผลการวิจัยมาใช้ เพื่อพัฒนาวิชาชีพสู่การพยาบาลที่เป็นเลิศ

จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยง ภายใต้กรอบแนวคิดของคำว่า "PRECEPTOR" ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของ "พยาบาลที่เลี้ยงต้นแบบ" ได้ อย่างชัดเจน

สรุป

การนำกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) มาบูรณาการเข้ากับบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมีต้นแบบของวิชาชีพที่ดี มีการถ่ายทอดบทบาทที่เหมาะสมโดยกระบวนการอบรมขัดเกลาทางวิชาชีพ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีจากการปฏิบัติ

บทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยงที่เหมาะสม จะหล่อหลอมให้ผู้เรียนซึมซับบทบาทไว้เป็นบุคลิกภาพของตน นับเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้จบเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความพร้อมในการประกอบวิชาชีพพยาบาล สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการตามมาตรฐานของวิชาชีพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ทัศนีย์ นนทะสร. (2538). Preceptor: การจัดการเรียนการสอนทางภาคคลินิก. *วารสารการศึกษายพยาบาล*, 6(1), 65-71.

สำนักการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข. (2553). *เกณฑ์คุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นเลิศ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิชย์.

Morton-Cooper, A., & Palmer, A. (2000). *Mentoring, preceptorship and clinical supervision: A guide to professional roles in clinical practice* (2nd ed.). London: Blackwell Science.

Johnson, Sue. (2015). *RN-BS Nursing program preceptor-guided practicum orientation manual*. Richmond, Virginia: School of nursing Virginia Commonwealth University.